

दिगो विकासका लागि शिक्षा फोहोर ब्यवस्थापनको लागि सामुदायिक प्रयास

एशिया दिगो विकासको लागि शिक्षा सम्बन्धी परियोजना (Asia Good ESD Practice Project- (AGEPP)) नेपालको एक अनुभव

अनौपचारिक शिक्षा राष्ट्रिय श्रोत केन्द्र, नेपाल साक्षरता तथा अनौपचारिक शिक्षाको विकासमा समर्पित एक संस्था हो । यस केन्द्रले अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रममा वातावरणीय संरक्षण सम्बन्धी ज्ञानको आवश्यक भएको कुरालाई महशुस गरी युनेस्कोको निमित्त एशियाली साँस्कृतिक केन्द्र (Asia /Pacific Cultural Center for UNESCO (ACCU), Japan) संग सहकार्य गरी सो सम्बन्धी जनचेतना तथा ब्यवहारमा परिवर्तन गर्न ACCU को ग्रह (PLANET) सामाग्रीहरूको अनुकरण, उत्पादन तथा प्रयोग गर्ने काम गरि आएको छ । PLANET भनेको (Package Learning Materials on Environment (वातावरण सम्बन्धी शैक्षिक सामाग्री) हो । PLANET 1 पहिलो संशकरण हो जुन पानी प्रदुषणसंग सम्बन्धीत छ । यसको अनुशरण, उत्पादन, वितरण तथा प्रयोग NRC-NFE ले गरेको थियो भने PLANET 2 वनजंगल संरक्षण संग सम्बन्धीत सामाग्रीको अनुशरण त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षा विकास तथा अनुसन्धान केन्द्र CERID ले गरेको थियो । त्यसै गरी PLANET 3 फोहोर ब्यवस्थापन संग सम्बन्धित छ जुन विश्वको जल्दोबल्दो विषयवस्तुका रूपमा परिचित छ ।

यस संस्थाले सन् २००४ मा फोहोर ब्यवस्थापन सम्बन्धी PLANET 3 लाई अनुशरण तथा नेपालीमा अनुवाद गरी पोष्टर, किताब, सहयोगी कार्यकर्ताको लागि सहयोगी पुस्तक समेत प्रकाशित गरेको थियो । जुन यस प्रकार रहेका छन् :

- फोहोर ब्यवस्थापन - हाम्रो गाउँले गर्न सक्छ ।
- मीनाको गाउँलेहरू फोहोर ब्यवस्थापन गर्न तयार भए ।
- स्वस्थ जीवनका लागि फोहोर ब्यवस्थापन
- सहयोगी कार्यकर्ताका लागि सहयोगी पुस्तक

यी सामाग्रीहरूको वितरण तथा प्रयोग विभिन्न तहका साक्षरता कक्षाहरू, सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरू, विद्यालयहरू, समुदायहरूमा भैरहेका छन् । यी सामाग्रीहरूबाट समुदायका फोहोर ब्यवस्थापनमा मानिसहरूको चेतना, बृद्धि हुनेछ, धारणामा परिवर्तन भई वातावरणमा सुधार हुने आशा गरिएको छ । त्यसैले यो परियोजना (Asia Good ESD Practice Project-(AGEPP)) को रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

यो परियोजनाको कार्यक्षेत्रहरू सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरू, साक्षरता कक्षा तथा सामुदायिक विकासका कृयाकलापहरू संचालित विभिन्न समुदायहरूमा लागु गरिएका छन् । यस परियोजनाले ग्रामिण क्षेत्र

अन्तर्गत रूपन्देही र कपिलवस्तु जिल्लाका छ वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा, अर्ध ग्रामिण क्षेत्र अन्तर्गत खोकना र सिद्धिपुर सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरू र शहरी क्षेत्रका कुम्भेश्वरलाई समेटेका छन् । शहरी वा अर्ध शहरी भन्दा ग्रामिण क्षेत्रमा निरक्षर जनसंख्या बढी छन् भने सामाजिक आर्थिक स्थिति कमजोर छन् ।

यस परियोजनाका प्रमुख कृयाकलाप तथा कार्यक्रमहरू यस प्रकार रहेका छन् ।

परियोजनाबारे समुदायसंग
छलफल

तालिममा श्रोत व्यक्तिबाट
PLANET किताबको प्रयोग

कक्षामा छलफल

सहयोगी कार्यकर्ताद्वारा कम्पोष्ट
मल तयार गरी देखाएको प्रदर्शन

सिद्धिपुरमा मूल्याङ्कन समूहद्वारा
कम्पोष्ट मलको भाँडोको अवलोकन

घरका दैनिक फोहरबाट कम्पोष्ट
मल तयार गरेको

आर्थिक तथा वातावरणीय
अनुकूल चर्पी

सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, विद्यालय तथा अरू कार्यमूलक समूहहरूले यस परियोजनाको उद्देश्य पूरा गर्न प्रमुख भूमिका निर्वाह गरेका छन् । यस परियोजनाका केहि महत्वपूर्ण बुँदाहरू :

- दैनिक जीवन संग सम्बन्धीत फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी सीप र ज्ञानको संगसंगै साक्षरता सीपहरू पनि सहभागीहरूले प्राप्त गरे । जुन दिगो विकासको लागि शिक्षा अन्तर्गतको साक्षरता तथा अनौपचारिक शिक्षाको एउटा प्रभावकारी माध्यम हो ।
- समुदायका मानिसहरू फोहर व्यवस्थापनमा सचेत हुनुका साथै फोहरलाई किसिम अनुसार छुट्टाउने, दैनिक जीवनमा उपयोग हुने सीप तथा ज्ञान आर्जन गरे ।
- किसानहरूले कम्पोष्ट वीनमा कम्पोष्ट मल तयार गरे । तरकारी खेतीमा कम्पोष्ट मलको प्रयोग गरेर तरकारी उत्पादनमा वृद्धि भएकाले समुदायका किसानहरू खुशी भए ।
- समुदायमा प्रदुषणबाट मुक्त गर्न आफ्नो टोल सफा राख्न शुरू गरे ।
- समुदायद्वारा स्थापित तथा संचालित सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूलाई साक्षरता तथा अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रमहरू, संचालन गर्नमा यो परियोजनाले धेरै मद्दत पुऱ्याएको छ ।

प्लाष्टिक फोहेरबाट बनेका समानहरू

प्लाष्टिक संकलन

ग्रामिण क्षेत्रका समुदायमा प्रत्येक घरमा पालिएका गाई वस्तुद्वारा उत्पादित फोहरबाट गोबरग्याँस उत्पादन गर्न सकिन्छ । साथै यो PLANET प्याकेज साक्षरता कक्षाहरूमा फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी चेतना बढाउन तथा फोहरलाई मोहर बनाउने श्रोत सामाग्रीका रूपमा प्रयोग भएका छन् । त्यसैले यो सामाग्री वातावरण संरक्षण गर्नुका साथै जनताको आर्थिक अवस्था सुधार गर्नमा धेरै उपयोगी भएको छ ।

ग्रामीण क्षेत्रमा उर्जाको लागि गोबर ग्याँस जडान गरिएको

फोहोर व्यवस्थापनको लागि सामुदायिक प्रयास परियोजना कार्यान्वयन गर्ने संस्था :

संस्थाको नाम : अनौपचारिक शिक्षा राष्ट्रिय श्रोत केन्द्र, नेपाल ।

ठेगाना : तालिखेल, सातदोबाटो, ललितपुर - १४, जीपीओ २७० पाटन ।

देश : नेपाल

फोन नं. : ९७७ - ०१ - ५५३४४९६

फ्याक्स नं. : ९७७ - ०१ - ५५४९६८९

इमेल : nrc-nfe@acculrc.wlink.com.np

URL : <http://www.nrc-nfe.org.np>

कम्पोष्ट मलको प्रयोगले सप्रेको विरुवाहरू

यो प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्ने ब्यक्ति :

नाम : श्री दिल बहादुर श्रेष्ठ

पद : निर्देशक, अनौपचारिक शिक्षा राष्ट्रिय श्रोत केन्द्र, नेपाल ।
इमेल : nrc-nfe@acculrc.wlink.com.np